

7. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления (теоретические вопросы) / А.Б. Венгеров ; ВНИИ совет. законодательства. – М. : Юрид. лит., 1978. – 114 с.
8. Бабаев В.К. Теория государства и права в схемах и определениях / В.К. Бабаев, В.М. Баранов, В.А. Толстин. – М. : Юристъ, 2003. – 256 с.
9. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275
10. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. № 852-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276
11. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56
12. Деякі питання забезпечення функціонування системи електронного сервісу у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 травня 2015 р. № 289-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 28. – С. 132. – Ст. 814
13. Манько Д.Г. Віртуальне буття електронного документу: питання теорії та практики : [зб. наук. пр.] / Д.Г. Манько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – Міжнародний гуманітарний університет. – Одеса : Фенікс, 2012. – Вип. 4. – С. 13–17
14. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
15. Рогачёв Ю. Юридические аспекты использования электронных документов : Ліга. Блоги [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://blog.liga.net/user/yrogachev/article/14607.aspx>.

УДК 342.5:321.01

ДОСВІД ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

EXPERIENCE OF TRANSFORMATION OF THE MECHANISM OF THE STATE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Клопков С.М.,
аспірант кафедри історії і теорії держави та права
Запорізький національний університет

У науковій публікації досліджується досвід трансформації механізму держави зарубіжних країн під впливом глобалізації. Зазначається, що для України найбільш важливим є позитивний досвід євроінтеграції як однієї з форм глобалізації таких країн, як Польща, Румунія, Болгарія, а також країн Прибалтики. Серед прикладів позитивного досвіду євроінтеграції виділяються такі: створення спеціальних органів державної влади, які відповідають за євроінтеграцію; реальне виконання всіх заходів, ретельне дотримання всіх умов, прагнення до відповідності всім економічним і політичним критеріям, необхідним для набуття повноправного членства в Європейському Союзі, з активним відстоюванням водночас національних інтересів; активна дипломатична робота, налагодження постійних і різновекторних контактів з усіма державами-членами Європейського Союзу.

Ключові слова: трансформація, механізм держави, органи державної влади, глобалізація, євроінтеграція, позитивний досвід, імплементація, зарубіжні країни, запозичення.

В научной публикации исследуется опыт трансформации механизма государства зарубежных стран под влиянием глобализации. Отмечается, что для Украины наиболее важным является позитивный опыт евроинтеграции, как одной из форм глобализации таких стран, как Польша, Румыния, Болгария, а также стран Прибалтики. Среди примеров позитивного опыта евроинтеграции выделяются следующие: создание специальных органов государственной власти, которые отвечают за евроинтеграцию; реальное принятие всех мер, тщательное соблюдение всех условий, стремление к соответствию всем экономическим и политическим критериям, необходимым для полноправного членства в Европейском Союзе, с активным отстаиванием при этом национальных интересов; активная дипломатическая работа, обеспечение постоянных и разновекторных контактов со всеми государствами-членами Европейского Союза.

Ключевые слова: трансформация, механизм государства, органы государственной власти, глобализация, евроинтеграция, позитивный опыт, имплементация, зарубежные страны, заимствование.

The scientific publication examines the experience of transforming the mechanism of the state of foreign countries under the influence of globalization. It is noted that for Ukraine the most important is the positive experience of European integration, as one of the forms of globalization, such countries as Poland, Romania, Bulgaria, and also the Baltic countries.

To borrow positive experience of transformation of the mechanism of the state of foreign countries in the conditions of globalization should be carefully and substantiated, because “blind” borrowing of allegedly “positive” experience can lead to unpredictable consequences. Each country has its own peculiarities of formation, development, peculiarities of mentality and customs, including legal traditions and customs, that what “worked” in one country in the other could lead to the opposite result. This is especially true of the economic and legal spheres of social relations, since the impact of globalization processes on these spheres depends on the level of economic development of the country, the maturity of the legal system, the level of legal culture of society, etc.

The experience of the transformation of the mechanism of the state of foreign countries in the context of globalization shows that the most positive is the concentration of efforts of all state institutions on the real implementation of all program activities and compliance with the conditions for accession to the EU (the experience of Poland, Bulgaria, and Romania). Equally important is the creation of special government bodies directly responsible for European integration and coordinate in this direction the activities of other public authorities, state institutions and enterprises. So, in Ukraine this role is fulfilled: the Cabinet of Ministers of Ukraine, which approves the Action Plan for the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU, and controls its implementation; Governmental Committee on European Integration; Government Office for European and Euro-Atlantic Integration; Ministry of Justice of Ukraine and Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. In addition, a post of Deputy Minister for European Integration has been created in each ministry. In Poland, in particular, for the euro-integration, there was a separate ministry – this experience may well be borrowed by Ukraine. And, as the positive experience of Estonia shows, the maximum diplomatic activity of the Ministry of Foreign Affairs in establishing contacts with EU member states, opening diplomatic missions in all capitals of the EU states, constant dialogue with representatives of relevant ministries of other EU members is extremely important.

The urgency of further research on this topic is due to the fact that within the framework of one publication it is impossible to consider the experience of transforming the mechanism of the state of all the leading countries of the world in the conditions of globalization and European integration.

Key words: transformation, state mechanism, public authorities, globalization, eurointegration, positive experience, implementation, foreign countries, borrowing.

У XXI ст. процес глобалізації значно прискорився, що стало результатом посилення ролі транснаціональних корпорацій, міжнародних фінансових установ та інтенсивної інформатизації. Розширення Європейського Союзу (далі – ЄС), посилення ролі Сполучених Штатів Америки (далі – США) на світовій арені стали яскравими прикладами глобалізаційних процесів, коли ключові гравці світової політики й економіки фактично вирішують і визначають долю будь-якої країни, її уряду, економіки, соціальної політики тощо. Україна як європейська держава, не могла і не може стояти осторонь вказаних процесів, тому для нас важливо проаналізувати досвід трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації та виокремити той позитивний досвід, який може бути запозичений і впроваджений у національну практику інтеграційних процесів. Для української держави глобалізація – це, перш за все, євроінтеграційні процеси, які знайшли своє закріплення на законодавчому рівні та визначають зміст національної політики в цілому. Саме тому, насамперед, важливо дослідити позитивний досвід у сфері євроінтеграції тих країн, які порівняно недавно стали повноправними членами Європейського Союзу. Найбільш важливим і корисним є досвід Польщі, Румунії, Болгарії та країн Прибалтики, які, як і Україна, є пострадянськими країнами і свосчасно змогли позбутися старих радянських стандартів, кардинально реформувати власну економіку та привести національні правові системи у відповідність до права ЄС. Дослідження позитивного досвіду трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації та євроінтеграції має не тільки теоретичне, але і практичне значення.

Метою наукової публікації є дослідження позитивного досвіду трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації та виокремлення тих його частин, які можуть бути впроваджені в національну практику державного будівництва, реформування державного апарату та удосконалення механізму держави в цілому.

В юридичній науці різні підходи до концепції механізму держави розробляли в своїх працях О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.О. Котюк, Л.А. Луць, О.Г. Мурашин, Н.М. Оніщенко, О.В. Петришин, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, С.Г. Стеценко, М.В. Цвік, Ю.С. Шемшученко та інші відомі науковці. Із останніх робіт, присвячених процесам євроінтеграції зарубіжних країн, слід виділити праці С.В. Бочарова [1], В.Г. Ціватого [2], Л.Н. Мельничук [3; 4], Т.В. Черненко [5]. Але комплексний аналіз трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації ще недостатньо досліджений і потребує окремої уваги.

Загальновизнано, що глобалізація по своїй суті є світовим процесом економічного, політичного, правового об'єднання, уніфікації та стандартизації. Рушійною силою глобалізації є діяльність транснаціональних корпорацій (в економічному плані) та керівництва країн-гегемонів, які займають провідну позицію у світі (в політичному плані). У Європі глобалізація проявляється в розширенні такого конфедеративного утворення як Європейський Союз.

Запозичувати позитивний досвід трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації слід обережно та обґрунтовано, адже «сліпе» запозичення нібито «позитивного» досвіду може призвести до непередбачуваних наслідків. У кожній країні є свої особливості становлення, розвитку, особливості менталітету та звичаїв, зокрема правові традиції та звичаї, тому те, що «спрацювало» в одній країні, в іншій може призвести до протилежного результату. Особливо це стосується економічної та юридичної сфер суспільних відносин, адже вплив на них процесів глобалізації залежить від рівня економічного розвитку країни, зрілості правової системи, рівня правової культури суспільства тощо.

Якщо правова система розвинута, рівень економічного розвитку високий, як і правова культура громадян, то

інтеграція країни в світове і, зокрема, європейське співтовариство відбувається органічно і без особливих труднощів. Якщо ж економіка не достатньо розвинута, законодавство суперечливе, рівень правової культури низький, то інтеграція відбувається з труднощами, соціальними потрясіннями, відтоком працездатних громадян тощо. Така ситуація спостерігалася в перші роки євроінтеграційних процесів у Польщі та Болгарії. Україна теж стикається з такими труднощами, адже не має конкурентоздатної економіки, і залишається країною з досі чинними елементами радянського законодавства та низьким рівнем правової культури громадян. Тому для української юридичної науки важливо дослідити досвід євроінтеграції країн Прибалтики, Польщі, Болгарії та Румунії.

Як зазначає Т.В. Черненко, беручи до уваги законодавчо закріплений стратегічний курс України на євроінтеграцію, важливим і корисним є досвід країн, що вже набули членства у ЄС. Зокрема, цікаве вивчення реального досвіду трансформації Болгарії. Болгарія чітко визначила курс на європейську інтеграцію ще у 1990 р. Європейський вибір країни активно реалізовувався шляхом прийняття офіційних документів, укладення багатосторонніх та двосторонніх угод та вступу до різних регіональних і спеціалізованих організацій. Рухаючись євроінтеграційним шляхом, Болгарія взяла на себе обов'язки виконати низку вимог ЄС, основними з яких були: гармонізація законодавства Болгарії з європейським законодавством; проведення структурних реформ; реформування системи правосуддя, органів, що покликані боротися з корупцією та організованою злочинністю; сприяння політиці розширення ЄС за рахунок країн Західних Балкан; приєднання до енергетичних стандартів ЄС; залучення підрозділів болгарської армії до складу Європейських сил швидкого реагування [5].

Увійшовши до ЄС, Болгарія розраховувала на збільшення іноземних інвестицій у розвиток власної економіки, що мало стати підґрунтям для підвищення життєвого рівня населення, а також стати потужним стимулом для проведення активної реформи системи державного управління, наближаючи її до європейських стандартів. Партнерами Болгарії на шляху європейської інтеграції стали Німеччина, Франція, Бельгія, які зробили свого часу найбільші за обсягами інвестиції у розвиток болгарської економіки. Суттєвим стимулом для збільшення зацікавленості іноземних інвесторів у Болгарії були перспективи доступу до величезного європейського ринку та прискорена гармонізація болгарської нормативно-законодавчої системи з європейською. Перевагами вступу Болгарії до ЄС можна назвати: безмитний доступ до ринків співдружності; свобода пересування громадян у межах єдиної Європи (введення рядом країн-членів ЄС жорстких заходів економії, обумовлених світовою економічною кризою 2008 р., та різке поширення спричинених цим протестних настроїв було значно пом'якшене свободою пересування. Близько третини населення Болгарії працездатного віку, переважно молоді, покинуло батьківщину в пошуках заробітку. Це дало можливість їхнім сім'ям пережити кризу та знизило градус протестних настроїв у країні – С. К.); отримання фінансової та технічної допомоги від офіційних структур ЄС; стимулювання конкуренції (нова правова та управлінська система посилила інститути вільного ринку – С. К.); упорядкування та модернізація системи держзамовлень і тендерів; встановлення чітких вимог до прозорості публічного витрачання коштів (ЄС має можливість здійснювати антикорупційний контроль за діяльністю державних органів нещодавно приєднаних до ЄС країн. Зокрема, у 2008 р. на підставі документально підтверджених фактів корупції, ЄС заморозив надходження до країни 800 млн. євро різноцільової допомоги, з яких близько 220 млн. євро болгари втратили назавжди – С. К.); зміцнення національної безпеки Болгарії шляхом приєднання до Європейської політики безпеки та оборони (далі – ЄПБО)

та вступу до НАТО. Розміщення американських військ на болгарській території також посилює безпеку Болгарії і суттєво вплинуло на розвиток її національних збройних сил та економіки (за оцінками експертів, близько 30% від суми валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) Болгарії у 2005 р. досягали обсяги фінансової підтримки від структур НАТО) [5].

Законодавчі й економічні трансформації Болгарії охопили майже всі сфери життя суспільства. Цей процес не завершився після вступу Болгарії до ЄС і триває дотепер. Проблемними питаннями приєднання Болгарії до ЄС можна вважати такі: приєднання Болгарії до провадження кліматичної політики було завчасним і не відповідає можливостям країни (ухваливши угоду про вступ до ЄС, Болгарія зобов'язалася виробляти до 2010 р. 11% електроенергії за рахунок відновлювальних джерел енергії, а пізніше обіцянки були збільшені до 16% у 2020 р. Наслідком намагань виконати ці зобов'язання стало значне зростання вартості електричної енергії для населення, що викликало так звані «електричні протести» по всій країні, сутічки мітингувальників з поліцією, три самоспалення, понад сотні ув'язнених та, як наслідок, відставку уряду. Зміна влади не призвела до стабілізації ситуації в країні, з травня 2013 р. протестні настрої населення знову вилились на вулиці міст. Політична нестабільність стала перманентним явищем); контроль із боку органів ЄС не гарантує значного зниження проявів корупції в органах державної влади без адекватних дій із боку суспільства та влади (на переконання багатьох експертів, політична криза в Болгарії зумовлена небажанням політичних еліт боротися з монополістами та наскрізь корумпованою системою державного управління. Корупція суттєво знижує ефект від фінансової допомоги з боку ЄС. Також завершенню євроінтеграційного процесу заважають невирішені питання реформування судово-правових органів. Через це Болгарія до цього часу не може приєднатися до Шенгенської зони ЄС); виникла необхідність залучення додаткових ресурсів для протидії нелегальній міграції до інших країн ЄС, зважаючи на те, що кордон Туреччини і Болгарії став південно-східним кордоном ЄС. Ця проблема набула ще більшого загострення в зв'язку з конфліктом у Сирії.

Отже, підсумовує Т.В. Черненко, болгарський досвід європейської інтеграції доводить, що процес євроінтеграції створює ефективні стимули для внутрішніх трансформацій. Проте прискорені і негнучкі реформи мають суттєві побічні наслідки; максимально широке залучення до спільних європейських проектів у сфері безпеки допомагає країні вистояти в зоні тиску між Заходом і Сходом і зберегти незмінність стратегічного курсу на інтеграцію в ЄС, зберегти незалежність і цілісність, вірність декларованим європейським цінностям та одночасно сформулювати прагматичні відносини добросусідства з іншими країнами; ефективним на шляху реформ є використання інструментів, які надаються участю у міжнародних організаціях (ООН, Всесвітній торговій організації); проблема корупції в країні не може бути вирішена лише шляхом зовнішнього тиску, і залишатиметься основним викликом для ефективної реалізації національних інтересів країни без дійової внутрішньої політики протидії корупції [5].

Не менш важливим для України є євроінтеграційний досвід Польщі, який дослідив С.В. Бочаров [1]. Зміни, які відбулися в суспільному й економічному житті Польщі в 1989 р. і були наслідком горбачовської «відлиги» та боротьби польського народу за «нову Польщу», призвели до переорієнтації зовнішньої політики Речі Посполитої. Провідний напрямок цієї політики полягав у намаганні зближення Польської держави з європейською спільнотою.

Важливим етапом Європейської інтеграції Польщі став саміт країн-членів ЄС у Копенгагені (21–22 червня 1993 р.). На саміті Рада Європи проголосила, що держави Центрально-Східної Європи можуть стати повноправними членами

співдружності. Рада Європи сформулювала політичні й економічні критерії до країн, які бажають стати членами ЄС (так звані Копенгагенські критерії, які залишаються актуальними і зараз), а саме: стабільність державного устрою, який гарантує демократію та законність дотримання прав людини й основних свобод, захист прав національних меншин; функціонування ринкової економіки, здатної впоратися з конкуренцією і ринковим пресингом, який існує в ЄС; можливість виконати всі зобов'язання, які випливають із членства в Євросоюзі [1]. Щоб якнайкраще підготуватися до входження до складу ЄС, 8 серпня 1996 р. Польський Сейм своїм законом створив Комітет Європейської Інтеграції (далі – КЄІ) – інституцію, відповідальну за процес Європейської інтеграції Польщі. Ця структура мала програмувати та координувати політику інтеграції з ЄС, а також діяльність щодо адаптації країни до Європейських стандартів, крім того, КЄІ координував діяльність уряду у сфері отримання закордонної допомоги. 28 січня 1998 р. польський уряд прийняв Національну стратегію інтеграції, в якій були підсумовані вже реалізовані інтеграційні заходи та визначені нові завдання, що дозволять Польщі максимально наблизитися до членства в ЄС [1].

Переговори щодо членства Польщі в ЄС тривали з березня 1998 р. до грудня 2002 р. Початок переговорів був для державних структур Польщі та її економіки серйозним викликом через необхідність приведення польського законодавства у відповідність із правовими актами європейського співтовариства. Переговори можна умовно поділити на два етапи: 1) етап адаптації польського права до права європейського; 2) етап переговорів щодо конкретних умов вступу Польщі до ЄС.

На початковому етапі переговорів у червні 1998 р. уряд прийняв ще один важливий, з погляду євроінтеграції, документ: Національну програму приготування до членства в Європейському Союзі. У ній були послідовно визначені конкретні дії на 1998–2002 рр., які дозволять Польщі наблизитися до ЄС. До другого етапу сторони перейшли 10 листопада 1998 р. На засіданні Європейської Ради в червні 2001 р., яке відбулося в місті Гетеборг, було визначено, що країни-кандидати, які позитивно закінчать євроінтеграційні переговори до кінця 2002 р., зможуть приєднатися до співтовариства у 2004 р. Польща потрапила до числа таких країн завдяки тому, що встигла закінчити переговори з ЄС до зазначеного терміну, це сталося 13 грудня 2002 р. на засіданні Європейської Ради в Копенгагені.

Варто відзначити деякі компромісні домовленості між сторонами: Польща відстояла право пільгового оподаткування сектора житлового будівництва, доплати польським аграріям становили 55% у перший рік членства в ЄС, 60% – у другий, 65% – у третій від середнього рівня дотацій, які надавалися сільгоспвиробникам об'єднаної Європи, у 2004–2006 рр. держбюджет Речі Посполитої мав отримати від ЄС 1,5 млрд. євро [1]. 9 квітня 2003 р. Європарламент переважно більшістю голосів (за – 509 депутатів, проти – 25, утрималися – 31) затвердив пропозицію щодо входження Польщі до Європейського Союзу 1 травня 2004 р.

Отже, Польща у 1989–2004 рр. пройшла складний шлях інтеграції до ЄС. Процес євроінтеграції країни можна умовно поділити на три етапи: 1) початковий етап (від підписання першого важливого договору з ЄС про торговельно-економічну співпрацю в 1989 р. до початку офіційних переговорів у 1998 р.); 2) етап проведення офіційних переговорів щодо членства в ЄС (1998–2002 рр.); 3) етап ратифікації досягнутих домовленостей (2003–2004 рр.). Напрямки євроінтеграції Польщі були універсальними для країн Центрально-Східної Європи та базувалися на Копенгагенських критеріях 1993 р. Переговори з євроінтеграції проводились у 29 напрямках, які стосувалися таких сфер: соціально-економічної, охорони навколишнього середовища та правової [1].

Досвід Польщі є надзвичайно корисним для України в частині прийняття, а також чіткого та своєчасного виконання програмних документів, в яких закріплені конкретні заходи, необхідні для успішної євроінтеграції. Не менш важливим є досвід Польщі щодо створення спеціальних органів державної влади, які прямо відповідають за євроінтеграцію, зокрема посади міністра з європейських справ.

Розглядаючи євроінтеграцію країн Прибалтики, зосередимо увагу на досвіді Естонії, який достатньо детально дослідив В.Г. Ціватий. Значні зміни в міністерстві, та й у ставленні естонського уряду загалом до вступу в Європейський Союз, сталися в 1996 р. До кінця 1996 р. Естонія не тільки висловила бажання стати членом Європейського Союзу, а й почала докладати для цього великі зусилля. Певні чинники зменшували шанси Естонії отримати запрошення на переговори з ЄС: Естонія була невідомою, у багатьох європейських столицях існувало упереджене ставлення до Балтійських країн, де останні розглядалися як частина колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік із напруженими відносинами з Росією. Естонія також програвала в часі – до саміту в Люксембурзі залишалось всього дванадцять місяців і шість місяців до завершення оцінки Європейською комісією. Тому негайно було розпочато активне лобювання в усіх країнах-членах ЄС. Першим кроком Естонії стало рішення створити посольства в усіх європейських столицях. Протягом лише кількох місяців були одночасно відкриті естонські місії в Дубліні, Гаазі, Афінах, Лісабоні та Мадриді. Це сміливе але дороге рішення виявилось всебічно корисним. Відкриваючи ці посольства, Естонія довела на політичному рівні серйозність свого бажання вступити до ЄС. Нові дипломатичні місії дали можливість поширювати інформацію про досягнення Естонії безпосередньо у країнах-членах, які раніше отримували інформацію про неї тільки з Європейської комісії або через інших посередників [2]. Міністр закордонних справ Т.Х. Ільвес використав один із досить дієвих засобів з арсеналу дипломатичного інструментарію – провів велике турне європейськими столицями. У 1996–1997 рр. Естонію відвідало багато представників країн ЄС. Делегації Європейської комісії приїжджали ознайомитися з Естонією та оцінити її досягнення. Великий внесок зробив також президент Леннарт Мері, який знайомив іноземних гостей з ідеєю, що Естонія була частиною Європи, і окреслював її ширші стратегічні завдання.

Завдяки застосуванню ефективного дипломатичного інструментарію та результативним дипломатичним діям, що підтримувались активною внутрішньою діяльністю, Естонія досягла успіху, змінивши усталені позиції. Протягом року люди почали говорити про цю країну в коридорах Брюсселя. Це допомогло підвищити інтерес до неї серед держав-членів ЄС [2].

Робота у сфері зовнішньої політики та дипломатії, безперечно, допомогла зрушити процес уперед, але не менш важливо було продемонструвати конкретний внутрішній прогрес. Внутрішня підготовча робота в Естонії ґрунтувалася на Плані діяльності уряду щодо приєднання до Європейського Союзу, який уперше був складений у 1996 р. План дій, поправки до якого вносилися кожні шість місяців, був інструментом для міністерств під час підготовки до вступу і для виконання так званого Білого документа ЄС. Проте документ також містив зовнішньополітичний елемент – це був не пропагандистський документ, а ефективний інструмент зовнішньої політики та дипломатії, особливо в Брюсселі. Він забезпечив ретельний огляд діяльності Естонії з боку ЄС і цим допоміг показати, що Естонія має серйозні наміри вступити в Євросоюз. Починаючи з 1997 р., Комісія регулярно подавала доповіді про прогрес країн-кандидатів. Це була добра можливість для Естонії довести свою готовність до приєднання, оскільки

Комісія була краще обізнана з політичною, дипломатичною й економічною ситуацією в країнах Центральної Європи, але порівняно мало знала про Естонію та інші Балтійські країни [2].

Досвід євроінтеграції Естонії залишився поза увагою українських науковців цілком незаслужено, адже ця країна пройшла свій шлях до ЄС швидкими і впевненими кроками, її досвід може бути корисним. В.Г. Ціватий зазначає, що Естонія успішно пройшла етап асоційованого членства в ЄС, і Україна може скористатися її досвідом. Цінним уроком дипломатії Естонії було те, що вона максимально використовувала всі запропоновані форми співпраці з Євросоюзом, незалежно від того, чи вважалися вони задовільними: амбіції Естонії для більш тісної інтеграції були більшими, ніж механізми співпраці, які пропонував ЄС, але кожен етап співпраці під час підготовки до вступу відіграв свою роль у процесі приєднання до Євросоюзу і досвід, а також результати використовувалися як аргументи для обґрунтування переходу до наступного етапу співпраці. Ще одним висновком із досвіду Естонії є нездатність ЄС як організації з великим і складним механізмом прийняття рішень підходити індивідуально і гнучко до кожного партнера. Євросоюз вважає за краще ставитися до країни відповідно до стандартного підходу. Європейські угоди, підписані з Естонією та іншими країнами, не містили положень про майбутній вступ цих країн до Євросоюзу, не зазначали термінів і умов вступу, а лише закріплювали розвиток взаємовідносин із ЄС, визначивши межі асоційованих зв'язків. Головна запорука успіхів у відносинах із ЄС – це перехід від декларування намірів стати повноправним членом Співтовариств до конкретних дій. Ці кроки повинні бути спрямовані, зокрема, на зменшення ролі держави в управлінні економікою, боротьбу з корупцією, тінювою економікою.

Відносини Естонія – ЄС пройшли шлях розвитку від економічної допомоги, поступової економічної інтеграції в межах Угоди про вільну торгівлю, політико-дипломатичного діалогу, створеного Угодою про асоціацію, до повноправного членства в Євросоюзі, Монетарному союзі та Шенгенській зоні, як наслідок виконання всіх необхідних умов. За короткий період вона змогла гармонізувати своє законодавство з нормами ЄС, але водночас у процесі були досягнуті відступи від *acquis communautaire* та перехідних періодів, які найкраще відповідали національним інтересам Естонії. Україна поки що на етапі зближення з ЄС. На думку В.Г. Ціватого, нашій країні варто запозичити прагматичний і конструктивний підхід дипломатії Естонії до переговорів з Євросоюзом, досвід адаптації законодавства до права ЄС, досвід функціонування інституційних структур співробітництва та внутрішньодержавної координації реалізації євроінтеграційного курсу [2].

Досвід трансформації механізму держави зарубіжних країн в умовах глобалізації показує, що найбільш позитивним є концентрація зусиль усіх державних інституцій на реальному виконанні всіх програмних заходів та дотриманні умов вступу до ЄС (досвід Польщі, Болгарії, Румунії). Не менш важливим є створення спеціальних органів державної влади, які прямо відповідають за євроінтеграцію та координують на цьому напрямку діяльність інших органів державної влади, державних установ і підприємств. Так, в Україні ці функції виконують: Кабінет Міністрів України, який затверджує План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6, 7], а також контрольно-юго виконання; Урядовий комітет з питань європейської інтеграції; Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; Міністерство юстиції України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Крім цього, у кожному міністерстві створена посада заступника міністра з питань євроінтеграції [8]. І, як показує позитивний досвід Естонії, надзвичайно важливою є

максимальна дипломатична активність Міністерства закордонних справ щодо налагодження контактів із країнами-членами ЄС, відкриття дипломатичних представництв в усіх столицях держав ЄС, постійне ведення діалогу з представниками відповідних міністерств

інших учасників ЄС. Актуальність подальшого дослідження зазначеної теми обумовлена тим, що в межах однієї публікації неможливо розглянути досвід трансформації механізму держави всіх провідних країн світу в умовах глобалізації та євроінтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочаров С.В. Інтеграція Польщі до Європейського Союзу (1989–2004 рр.) / С.В. Бочаров // Схід. – 2008. – № 4 (88) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=29114.
2. Ціватий В.Г. Вступ Естонії до Європейського Союзу – досвід для України / В.Г. Ціватий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uaforeignaffairs.com/index.php?id=73&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1136&cHash=2d83bba369d507b056c54fdee5738f45.
3. Мельничук Л.Н. Підсумки та наслідки імплементації вступу Румунії до ЄС / Л.Н. Мельничук // Історико-політичні проблеми сучасного світу. – 2013. – Т. 25–26. – С. 264–269 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/lppss_2013_25-26_53
4. Мельничук Л.Н. Політико-правові засади інтеграції Румунії до Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Л.Н. Мельничук ; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці : Б.в., 2012. – 20 с.
5. Черненко Т.В. Досвід євроінтеграції Болгарії. Аналітична записка / Т.В. Черненко // Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ глобалістики та безпекових стратегій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1412/>.
6. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2014–2017 рр.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847–Р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247612342>.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678–VII від 16 вересня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
8. Система моніторингу виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249981927&cat_id=249981913.